

אשרי האיש

הצעה לפירוש פרק א' בתהילים

יאיר ישראל שושני

(א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב:

(ב) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה:

(ג) והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח:

(ד) לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח:

(ה) על כן לא יקמו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים:

(ו) כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד:

(א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב:

פסוק זה מחולק לשלושה סוגי התנהגות, שעליהם נאמר שאשרי האיש שלא עשה כמותם. בכל סוג התנהגות ישנם שלושה מרכיבים: (א) המעשה. (ב) הסיוע שמתקבל. (ג) נותן הסיוע.

1. לא הלך בעצת רשעים.

2. ובדרך חטאים לא עמד.

3. ובמושב לצים לא ישב.

(א) **המעשה:** (1) הלך, (2) עמד, (3) ישב:

הליכה. הקלה והפשוטה ביותר - אין זו הזדהות ממש, אלא רק "ללכת עם הזרם" - אפשר לפרוש וללכת לדרך אחרת מתי שרוצים. כנגדו, **עמידה** - האדם כבר עוצר, חושב ומתבונן (וכן פירוש המושג "עומד על דעתו"), הוא מְשַׁנֵּה מהנורמה שלו ועוצר. עצירה זו נעשית במקום לא טוב, ב"דרך חטאים". לעומת זאת, חמורה יותר היא **ישיבה**, כמו "ישוב הדעת" - האדם מוצא את מקומו, מתחבר אליו, ושם קובע את מושבו הקבוע (כמו המילה "תושב" שהיא מלשון ישיבה, וכמו שכתוב בתהילים [קלב, יד]: "פה אשב כי איוויתיה").

(ב) **הסיוע שמתקבל:** (1) עצה, (2) דרך, (3) מושב:

עצה היא משהו קטן: 'עצה קטנה' - היא מצטרפת להמון דעות שיש לאדם, והיא חלק קטן ממכלול השקפת עולמו. אדם מקבל עצה כתוספת, לא כהשקפה חדשה וכוללת על המציאות. **דרך**, לעומת זאת, היא כבר מסלול חיים מסודר, "דרך חיים" - כיוון כללי לטווח רחוק. הממוקד ביותר הוא **המושב**, ששם ממש יושבים. היכן אדם יושב? בחברת אנשים כמותו, אנשים שנוח לו איתם, שמזדהה איתם ורוצה בחברתם. כפי שציטטנו לעיל: "פה אשב כי איוויתיה" (שם) - לשבת יחד עם כל האנשים החושבים כמותך ולקבוע את מקומך איתם.

(ג) **נותן הסיוע:** (1) רשעים, (2) חטאים, (3) לצים:

הרשעים עוברים עבירה במזיד, שמשמעו מעשה בכוונה תחילה, ממש כדי "להכעיס" ולעשות "דווקא". **החטאים** עוברים על החטא בגלל תאוותם, מבלי שאכפת להם מאסור ומותר, הם אמנם עוברים בקביעות - אך לא כדי "להכעיס". **הלצים** אינם נראים מפחידים כל כך, "בסך הכל צחוקים" - מותר לצחוק קצת, לא? אלא מה, הם מזלזלים. והדבר בא לידי ביטוי כשצריך רצינות וכובד ראש, בדברים החשובים של החיים - שם זה פוגם, ולכן זה בעייתי.

סיכום ביניים:

1. **העצה** - שהיא הקטנה באיכות - באה מה**רשעים**, שהם הגרועים ביותר. 'רשעי' זה הכי חמור. זו עשיית עבירות כדי "להכעיס" ממש, ולכן אף אין **ללכת** בדרכו בארעיות, ואפילו עצה קטנה אין לקבל ממנו.

2. וכן הדרך, כיוון שהיא קבועה ועומדת תמיד והיא גם כיוון כללי להמשך החיים - הדרך יותר חזקה מהעצה מבחינת איכות הסיוע. היא באה מהחטאים, הם חוטאים במודע ובכוונה, מתוך תאוה, אבל לא עד כדי "להכעיס" ובמזגה. הם הולכים אחרי תאוותם, ולא אכפת להם מהו ציווי ה'. על כן לא יעמוד שם האיש הצדיק, ואף לא יתלבט אם ללכת בדרכם.

3. לעומת שניהם ישנו המושב, שהוא מקום מאוד מוגדר, מקום שאדם נמצא ויושב בו. הרי הוא מגלה דעתו שבזה הוא חפץ, ששם מקום מושבו הקבוע ושם רצונו להיות. עקב כך, המושב שייך ללצים. הם אינם רשעים או חוטאים - אינם עוברים עברות מעשיות בידיים באופן בוטה, אלא מתלוצצים בדברי ליצנות ושטויות. אין זו לא שיטה או רעיון מסודר עם השקפה רעיונית מבוססת על מטרנתו בעולם וכדו', הם "רק" יושבים בקביעות ומדברים דברי הבל וליצנות, דיבורים המזלזלים ושומטים את הקרקע מתחת לדעת האמת. לכן גם שם לא טוב לשבת, אף שהם הפחות גרועים מצד עצמם.

אלו הן דרכי ההרחקה¹.

(ב) פִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חִפְּצוּ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה:

בפסוק זה מדובר על מה שהאיש הצדיק כן עושה: בתורת ה' חפצו - הוא רוצה את תורת ה', ללמוד וללמד אותה, לדעת ולהבין. ובתורתו שלו הוא הוֹגֵה יוֹמָם וַלַיְלָה - בתורה שנמצאת אצלו, שכבר למד ושינן אותה, חזר עליה וחי אותה - בה הוא הוֹגֵה יוֹם וַלַיְלָה (כמו שכותב על כך רש"י בקידושין [דף לב:]): "בתחילה היא נקראת תורת השם, ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו". וזה מה שנקרא: "תורה דִּילָה" [קידושין לב:]. מה שיש לו הוא מנצל ואינו מאבד, וְלַמָּה שְׁעֵדִיין לא הגיע - משתוקק וחפץ.

1 אפשרות הפוכה לפירושי, הציע ידידי היקר, ישראל אברהמי: עצה, שמתיעצים על מנת לשמוע את דעתו של היועץ, חמורה היא מאשר לבחון סתם את דרכיו של אדם, ובוודאי מאשר לשבת בחברתו בעלמא. ללמדנו שאדם שהוא רשע, היינו שהוא כושל לפעמים - אף אם לעתים קרובות - מותר ללמוד ממנו דרך ארץ, אבל עצה ותורה לומדים רק ממי שהוא כמלאך (חגיגה טו:). לעומתו מי שהוא חָסָא (בדגש), עיקר ענינו זה לחטוא, בודון, לתאבון - אדם כזה אין לומדים מדרכיו, כי אין לו ראת שמים. וקל וחומר מי שהוא לץ - שהליצנות מביאה לידי כפירה ומינות (אבמ"ל, וראה לדוגמא מלכיים משלי כא, כד: "מכחיש בהשגחה ובשכר ועונש, ועושה עבירות ביד רמה"). שעליה נאמר "הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה" (משלי ה, ח), שוודאי אסור אפילו לשבת בקרבתו.

(ג) **וְהָיָה כַּעֵץ שְׂתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֵלְהוּ לֹא יָבוּל וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ:**

(ד) **לֹא כֵן הָרְשָׁעִים כִּי אִם כַּמוֹץ אֲשֶׁר תִּדְפְּנוּ רוּחַ:**

כאן נמשל האיש הצדיק לעומת הרשע: "האיש", הצדיק, נמשל לעץ ששתול במקום המתאים לו ביותר - על פלגי מים - על מקור החיות שלו, שממנו הוא יונק. בפסוק אנו רואים שהעץ עושה את תפקידו בצורה הטובה ביותר: "אשר"⁽¹⁾ פריו יתן⁽²⁾ בעתו - הוא עץ פרי, שנותן פירות ומשפיע טוב לכולם, וגם את הטוב שיש לו הוא יודע לתת בזמן המתאים.

בנוסף לכך, גם את הדברים הקטנים והפשוטים העץ אינו זונח, והוא מטפל בהם כמו שצריך: "ועלהו לא יבול". כיוון שהוא מכוון נכון ומשתמש כראות בכל כוחותיו - גם בשאר ענייניו הוא מצליח. ולזה מקביל האיש, שמתוך כך "כל אשר יעשה יצליח".

לעומתו יש את הרשע ("רשעים"). הוא לא כך, אלא כמוץ - הקליפה של גרעיני החיטה - שאותו כל רוח מצויה מעיפה. המוץ הוא⁽¹⁾ הקליפה של⁽²⁾ הגרעין של⁽³⁾ החיטה:

(1) הוא קליפה, שהיא דבר חיצוני שעוטף משהו טוב. אמנם לפעמים הוא שומר עליו, וזה חשוב, אבל אין לו ערך בפני עצמו, הוא נספח למשהו אחר יותר גדול.

(2) הגרעין הוא פרי בלבד - הוא נאכל, ושארית מרכיבי השיבולת נורקים. אמנם הוא חשוב ומחייב, ואם ישתלו אותו הוא אף יוכל להיות חיטה שלימה בעצמו, אבל עדיין הוא מנוצל חלקית בלבד, ויש לו פוטנציאל שלא מנוצל (-שאר מרכיבי השיבולת), ואינו ממצה את כל יכולותיו².

2 לכאורה יש לשאול: וכי דבר קל הוא, הזרע שבשבילו זורעים את החיטה, ושיש בו פוטנציאל להצמיח כמה וכמה שיבולים של חיטה? ועוד, אם הגרגר אינו חיטה, למה ייקרא חיטה: למוץ, לקש או לחבץ? וראה מה שאומר המדרש (מדרש שוחר טוב על תהילים ב, יב): "דבר אחר: 'בטנך ערמת חטים' (שיר השירים ז, ג). שבולת של חטים מתמרת ועולה והקנה שלה ארוך, ועליה רחבין וארוכין, והשבולת בראש הקנה. והקנה שלה מתגאה ואומרת בשבילי נורעה השדה, והעלין מתגאין ואומרין כן. אומר להן השבולת: הרי הגורן בא, והכל מתפייסין ויודעין שבבילי מי נורעה השדה. לא עשה הרבה זמן, הרי הגורן בא, הקש מכניסין לאש, והמוץ זורין לרוח, ומקיימין את החיטין בגורן, וכל מי שהוא רואה אותן נוטלן מנשקן. כך אומות העולם, הן אומרים בשבילנו נברא העולם, וישראל אומרין להן 'היו עמים משרפות סיד' (ישעיה לג, יב). אבל ישראל לעתיד לבא משתיירין לבד, שנאמר 'ה' בדרך ינחנו ואין עמו אל נכר' (דברים לב, יב)!"

התשובה היא, שהחיטה אמנם דבר עיקרי בשיבולת, אך עדיין איננה מוצר מוגמר ומושלם. החיטה היא הפרי

3) החיטה השלמה, השיבולת כולה - ממנה עושים את האוכל הבסיסי, הלחם, ומן הקנה עושים אוכל לבהמות ועוד שימושים אפשריים. אבל החיטה היא חד-שנתית: זורעים אותה בתחילת השנה, משקים ומתפללים לגשמים, ולאט לאט היא גדלה ומגיעה לשיאה. לאחר כמה חודשים קוצרים אותה, היא נאכלת, וזהו. העץ, לעומתה, כל הזמן גדל וצומח ומתפתח, תוך כדי גדילתו מוציא פירות וממשיך להתפתח. הוא רב-שנתי. הצדיק, אפוא, נמשל לעץ אשר איננו זונח גם את עליו הקטנים, ואפילו עלה אחד שלו אינו נובל - אין הוא שוכח את הפרטים הקטנים ביותר גם כאשר הוא מתעסק עם דברים גדולים וחשובים.

את המוץ - הרשע - הרוח מעיפה. הרוח היא זמנית וחולפת (כמאמר הפתגם: "חלף עם הרוח"). למוץ אין אחיזה בקרקע, אין לו שורשים שמחזיקים אותו - הוא אינו מחובר חזק לרבונו של עולם.

(ה) על כן לא יקמו רשעים במשפט וחסאים בעדת צדיקים:

לכן הרשעים לא יצליחו במשפט - בדין, כי כשמגיעה שעת מבחן, כשנגמרים המשחקים וההצגות - נשאר רק האמת הצרופה. מי שעשה עבירות כבוננה תחילה - לא בגלל תאוותו, אלא כדי "להכעיס" - כיוון שאין לו ביסוס בעולם האמיתי, רק בעולם הזמני החולף - לא יקום ולא יצדק כשיגיע עת משפט הצדק.

גם החטאים לא יקומו בעדת צדיקים. זהו מקום שאינו שייך להם, אין להם אחיזה חזקה בין הצדיקים. החטאים נופלים ונמשכים אחר תאוותיהם. למרות שהם 'רק' חטאים ולא רשעים - הם לא יצליחו להחזיק מעמד בין הצדיקים, לקום ולהיות איתם, כי לא עמדו בהצלחה בניסיונות שהיו להם, לא קמו מהנפילות שלהם ונשארו עמוק בבוץ ("שבע יפול צדיק וקם" [משלי כד, טז]).

(ו) כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד:

למה לא יצליחו הרשעים, והצדיקים יצליחו במעשיהם - בעומק המציאות? כי ה' יודע את דרך הצדיקים. ידיעה משמעה חיבור ("והאדם ידע את חוה אשתו"

היחיד הדורש עבודה, ובלא טחינה הריהו מאכל בהמה בלבד. מה גם שעם כל מעלותיה, החיטה עצמה היא רק הפרי, ואינה כוללת, בניגוד לעץ, הכולל הכל - מן השורש עד העלה, ובכלל זה, כמובן, גם הפרי החשוב. ועוד, שכאשר חלק מהחיטה יהפוך ללחם, בו בומן חלקים אחרים ממנו ומאישיותו (גם אם חלקים נמוכים יחסית וחשובים פחות) ישלכו ויורקו בכיוון.

[בראשית ד, א]), ה' מחובר לדרך של הצדיק: עוזר לצדיק, מדריך אותו, ומכוון אותו בדרך הנכונה, כיוון שדרכו מחוברת לה', וכל רצונו הוא לעשות את רצון ה'. לכן הצדיק מצליח (כמובא בפסוק ג), כיוון שהוא מחובר לרצון ה', שמוביל את העולם, מכוון אותו ופועל בתוך המציאות.

לעומתו, **דרכם של הרשעים תאבד** - יש להם דרך, גם הם אנשים, עם גוף נשמה וכוח פוטנציאלי, אלא שהם הולכים בדרך לא נכונה, כמו אדם שאיבד את דרכו - הוא הולך בדרך, אולם היא לא נכונה, אינה מובילה אותו ליעד הנכון, והוא טועה. העניין בא מכוח הבחירה החופשית שיש לו, אלא שהוא לקח אותה לכיוון שאינו נכון, להנאה רגעית וזמנית, ללא בדיקת עומק וללא מימד של נצח. לכן בשעת מבחן האמת לא תצלח דרכו: "כִּי יוֹדֵעַ ה' דְּרָךְ צְדִיקִים וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תֵּאבֵד".